

FESTA GROSSA A L'EXTRARADI/ Yannick Garcia / Núvol

Per circumstàncies que no vénen a tomb, l'hivern de 2001 el vaig passar a Nova York. Pel carrer tothom tenia un posat macilent d'incrèdilitat: feia tres mesos que havien caigut les torres, però ningú no s'ho acabava de creure. Des de l'Empire State encara es veia fumejar la zona zero. Em recordo fent un cafè amb una amiga novaïorquesa que m'explicava la gran frustració que sentien: nedaven en la impotència, l'astorament, l'engany. I llavors només un comentari de passada, com qui no vol la cosa: «Per entendre la frustració, hauries de llegir George Saunders. Ara que, aquesta que sentim ara ni ell la deu entendre gaire».

L'endemà em vaig comprar *Pastoralia*, el segon recull de relats que acabava de traure l'autor. I en vaig fer una lectura ràpida, enfollida, perquè el que vaig llegir era tan nou per a mi que el llibre em cremava les mans.

Una bona colla d'anys després he tingut el privilegi de contribuir que la seua darrera obra, *Deu de desembre*, arribi ara al públic lector català. Quan una empresa d'aquestes arriba a bon port (s'alineen els astres i una bona editorial hi aposta), la satisfacció és majúscula. Fins aleshores li feies un elogi amb la boca petita, en la teua intimitat, i aquest cop ho fas davant d'un megàfon: més i més gent participa de la teua admiració, i això reconforta. Reconcilia. És com si la feina dels titans no fos en va.

(Val a dir que Saunders havia estat traduït abans: en català per Edicions 62 i en castellà, per Mondadori. Aquest cop l'edita en català Edicions de 1984 i en castellà, Alfabia. Per tant, la sensació no és la del pioner, però arribar segon a l'Everest tampoc no està gens malament.)

Els mateixos motius que em van fer enamorar de Saunders com a lector m'han fet suar la cansalada com a traductor. Ja ho tenen, això, les virtuts artístiques: fan igual de goig que de ràbia. Als Estats Units tots, adeptes i crítics, convenen que la característica primera de qualsevol text de Saunders és l'originalitat formal. El món que ens retrata en els seus contes (el de la perifèria obrera nord-americana, el proletariat enganyat, cansat, putejat, explotat, defraudat, corromput, però amb unes ganes inacabables de redempció i convençuts que encara poden conèixer la felicitat) mai és pla ni innocent. L'atrauen uns universos que explora i elabora en cada recull: el de l'ofec empresarial, el del parc temàtic psicodèlic, el del pati de jocs dels científics bojós, el dels suburbis amb aspiracions (els que miren la *Teletienda* i somien ser la Belén Esteban). Però per sòrdides que siguin les situacions, estranyament properes, en què situa els seus (re)coneguts personatges, sempre sempre sempre els tracta amb amor i amb humor. Saunders, fins i tot quan és cruel, quirúrgic i incisiu, fa riure. El que passa és que és un riure incòmode, com el millor capítol de *The Office* o de *South Park*. (En Jordi Puntí hi ha vist influències d'*Els Simpson*, i està molt ben vist, tot i que algun dels relats de *Deu de desembre* a mi em recorden més a la sèrie macabra del gat i la rata que veu en Bart Simpson, *Rasca i pica*, la seua versió *gore* més esperpèntica encara.)

Per traduir Saunders t'has de traure totes les cotilles, les que coneixes i les que no sabies ni que tenies. L'autor és generós de mena, gairebé sacrificat: no vol presumir de ploma perquè sí. De floritures, les mínimes. La sintaxi, si cal, es trunca i es mutila. El vocabulari fa bots: del terme tècnic al gir de carrer, de la fórmula protocol·lària a l'oralitat més descarnada. I tot això no ho fa per lluir-se, perquè la veritat és que el resultat, si l'analitges amb lupa, pot semblar esquifit, poc literari. I és que per a ell la «literarietat» no és cap valor. La veritat va primer. I si és lletja, t'hi poses fulles. És realitat a seques. Cosa que per al traductor suposa fer esforços de contenció: el gir preciosista, l'expressió enlluernadora, sobren.

En canvi, sí que et toca netejar-te bé l'orella i traure llustre a determinats records. Té expressions idiomàtiques, algunes d'eufemístiques, que he hagut de rescatar dels meus avis. El llenguatge de Saunders és domèstic, està molt viscut, i si vols que funcioni en una altra llengua no tens més remei que poar en una matèria lingüística desacostumada. Et fa treballar un múscul que tenies adormit des que t'obligaven a fer el test de Cooper a la pista de l'institut. Però, com et passa ara després d'una bona suada, baldat, el cos et diu: «Com és que has trigat tant, xato?». Si demana esforç, és dels gratificants.

Finalment, una actitud que incorpores quan tradueixes Saunders és desconfiar de tot i de tothom. Cada nom de persona, de lloc, de marca porta dos o tres significats al ventre que queden només apuntats. La realitat arriba desdibuixada a la seua obra i, si en tens ganes, pots arribar a qüestionar-t'ho tot. *Aquest nom de poble, d'on l'ha tret? Existeix? Quina connotació té? I aquest malnom, en què fa pensar? Per què beu això aquest protagonista? I l'altre, on diu que viu? Si és impossible!* La veritat és que traduint-lo has d'avançar amb el cercamines a l'esquena, perquè de vegades, feina rai per sortir-ne indemne. La literatura, amb Saunders, és un videojoc.

Última metàfora, ho prometo! En certa manera, llegir (i traduir) Saunders és com si et convidessin a una festa. No hi coneixes ningú, dubtes de si vas ben vestit, si el vi que has portat era el correcte, però al cap d'una estona comences a sentir que la gent té ganes de gresca. La música està tan forta que no tens clar el que et diuen, però la conversa és molt engrescadora. I tens ganes que la nit et sorprengui. Ni de conya toca anar a dormir. Ja que hi ets, deixa't anar. Riu ben fort, encara que després te'n sentis culpable i miris al teu voltant per si t'ha vist ningú.